

SIKERES TÁJGONDOZÁSI MODELL NÉMETORSZÁGBAN

A SUCCESSFUL LANDSCAPE MANAGEMENT MODEL IN GERMANY

SZERZŐ/BY:

HUBAYNÉ HORVÁTH NÓRA

BEVEZETÉS

A tervezett magyarországi tájgondnoki rendszer kiépítéséhez hasznos adalékkal szolgálhatnak a tájgondozás több évtizedes tapasztalattal rendelkező nemzetközi szervezetei. A világ több államában működnek ugyanis olyan országos szervezetek, melyek szemléletük, célkitűzéseik, feladatkörük, valamint szervezeti felépítésük tekintetében modell értékűek lehetnek a magyar tájgondnoki hálózat létesítéséhez.¹

Skóciában és Angliában 1969-ben alakult és negyven éven keresztül működött az FWAG (Farming and Wildlife Advisory Group) elnevezésű szervezet, tájgondozási tevékenységi körrel. Hollandiában az 1970-es években alapították az első tájgondozást végző civil csoportot „Landschapsbeheer” névvel, majd az 1990-es évek óta működik az Agrarische Natuurverenigen (ANV) elnevezésű hálózat, közel 200 civil szervezetet tömörítve magába.² Alsó-Ausztriában a nyolcvanas évektől koordinálta az un. Bogáncs

Szövetség (Distelverein) az osztrák agrárkörnyezetvédelmi programokat és a tájgondozást.³ Luxemburgban a SICONA, Spanyolországban 2003 óta a XCT Spain nevű szervezet foglalkozik tájgondozással. Aktív közösségi tájgondozás folyik Ausztráliában is (Landcare Australia).

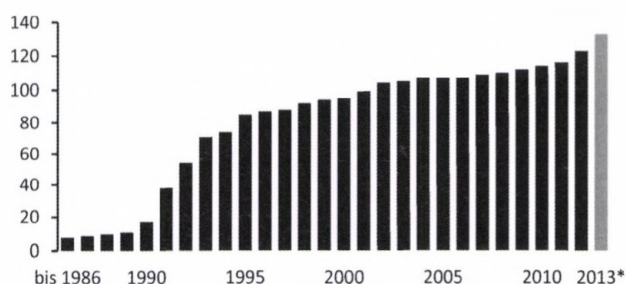
Egyértelműen sikeres példának tekinthető a Németország területén országos hatáskörrel működő Német Tájgondozási Szövetség (Deutscher Verband für Landespflege, rövidített nevén DVL). 1985 óta kiforrott módszerekkel, intézményszerűen és professzionálisan tevékenykedik a közösségi tájgondozás-tájgazdálkodás területén. Jelen tanulmány célja a német modell bemutatása. A cikk ismerteti a Tájgondozási Szövetség szervezeti felépítését, a szövetségek irányításához szükséges szakmai kompetenciákat, az általuk menedzselt tájvédelmi és természetvédelmi tevékenységeket, valamint finanszírozási rendszerüket.

A három évtizedes német tapasztalatok alátámasztják, hogy a tájvédelem, természetvédelem, tájgazdál-

1 Illyés, Zs. (2016): Tájgondozás, mint a tájvédelem helyi eszköze. In: 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT (40) pp 14-23.

2 Prager, K. (2013): Landscape Partners - The Contribution of Multi-stakeholder Partnerships to Sustainable Landscape Management. Project Report. http://www.macauley.ac.uk/LandscapePartners/Summaryreport_May2013.pdf (2016.02.10.)

3 <https://de.wikipedia.org/wiki/Distelverein> (2016. 01.16.)

ködés hatékony és csaknem egyetlen működőképesen megvalósítható formája a helyi közösségek bevonásával történő és önkéntes együttműködésen alapuló közösségi tájgondozás.

1. TÁJGONDOZÁS ÉS „TÁJGONDOZÓK” KÉPZÉSE NÉMETORSZÁGBAN

A tájgondozás terén elért német sikerek egyik alappillére a megfelelő szakirányú képzések és ebből adódóan a felkészült szakemberek jelenléte a tájgondozásban.

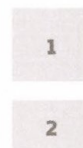
A Német Szövetségi Köztársaság területén 66 olyan felsőfokú képzési hely, illetve szak működik, amely főiskolai (BSc), vagy egyetemi (MSc) szintű képzés keretében tájgondozási feladatokra készít fel szakembereket (pl. tájtervező, tájrendező, biológus, geográfus, geoökológus képzések). A természetvédelmi és tájgondozási feladatok végzésére felkészítő oktatási helyek tehát nagyon heterogének Németországban. A szakterületen végzett diplomások elsősorban szakhatóságoknál,

vagy független tervezőirodákban helyezkednek el, illetve a Tájgondozási Szövetségek irányítóiként dolgoznak.⁴ Ezen felül a szakképesített „természet- és tájgondozó” államilag elismert továbbképzést elvégzők is szerepet kapnak a tájak gondozásában, például a természetvédelmi területek kezelésében, valamint parkórként.

A tájgondozásban tevékenykedő, képzett szakemberek létszámát összesen 12 000 főre lehet becsülni Németország területén (2004-es adatok alapján). Ebbe a létszámba természetesen nem számítják bele a Német Tájgondozási Szövetség (DVL) által összefogott szervezetekben tevékenykedő, tájgondozást, természetvédelmi kezelést végző, ám szakképesítéssel nem rendelkező mintegy 10 000 gazdát.⁵

2. A NÉMET TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉG ALAPESZMÉJE ÉS FŐBB CÉLKITŰZÉSEI

A Tájgondozási Szövetség azzal az általános célkitűzéssel létesült

1. ábra/fig.:

A Német Tájgondozási Szövetségeken belül megvalósuló háromoldalú együttműködést szemléltető ábra:
– természetvédelem
– mezőgazdaság
– politika
együttműködése / Trilateral cooperation within the German Landcare Associations – the cooperation of nature conservation, agriculture and policies
(FORRÁS/SOURCE: KAERLEIN, 2015)

2. ábra/fig.:

A Német Tájgondozási Szövetség taglétszámának változása 1985-től napjainkig. 2013-ban tíz új szervezet jött létre / Number of members of the German Landcare Association from 1985 to present day. 10 new organizations were created in 2013
(FORRÁS/SOURCE: METZNER, 2013)

⁴ Blümlein, B. (szerk) (2008): *Natur als Motor ländlicher Entwicklung. Helt 14. der DVL-Schriftenreihe „Landschaft als Lebensraum“*. DVL, Ansbach. 55 p.

⁵ Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.*

Németországban, hogy a művelés alatt álló tájak (elsősorban mezőgazdasági tájak) megőrzését és fejlesztését szolgálja. Ez magában foglalja az ott élő állat- és növényfajok és élőhelyek, valamint a hagyományos tájhasználati módok megőrzését, továbbá a vidékfejlesztést és a helyi termékek támogatását. Közvetett célja, hogy a gazdálkodók a tájgondozási tevékenységek keretében megbízható másodlagos bevételi forrásokhoz jussanak az agrár-környezetvédelmi programokból.⁶

A Tájgondozási Szövetségek olyan szervezetek, amelyekhez önkormányzatok, civil szervezetek (pl. természetvédelmi egyesületek, naturparkok, turisztikai szövetségek, gazdaszövetkezetek), valamint magánszemélyek csatlakozhatnak tagként.⁷

A tájgondozási szövetségeket 2010 márciusa óta a Német Szövetségi Köztársaság Természetvédelmi törvénye (3. §. 4) is elismeri és azon szervezetek között nevesíti, amelyek kiemelt szerepet kapnak a természetvédelmi hatóságok által koordinált tájgondozási és kivitelezési munkálatok végrehajtásában, lebonyolításában, szervezésében.

A Német Tájgondozási Szövetség sikere alapvetően a települések, a gazdálkodók és a természetvédelmi szervezetek egyenrangú és önkéntes, alulról szerveződő együttműködésén alapul. A Szövetség vezetése egyenrangú félként kezeli a települési önkormányzatokat (települési politikusokat), a gazdálkodókat, valamint a természetvédelmi szervezeteket és hatóságokat, továbbá egyes esetekben a turizmus érintett képviselőit. Ennek az együttműködésnek a legnagyobb hozadéka az, hogy a természetvédelmi és a tájvédelmi intézkedések előzetesen egyeztetésre kerülnek az érintett szereplők között. Ezzel az esetleges konfliktusok idejében kiküszöbölhetők, illetve nagyobb hangsúlyt és elfogadottságot kaphat a tájakon a táji értékek megőrzése⁸ (1. ábra/Fig. 1).

3. A NÉMET TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉG KIALAKULÁSA, FELLENDÜLÉSE ÉS JÖVŐJE

A Tájgondozási Szövetségek története 1985-ben Bajorországban kezdődött. A tartomány észak-nyugati régiójában, Mittelfrank területén alapították meg az első Tájgondozási Szövetséget, valamint Kelheimban a „Szövetség az ökológiai értékes felületek megőrzésére” elnevezésű szervezetet, melyek elsőként rögzítették alapszabályukban a települések, a mezőgazdaság és a természetvédelem háromoldalú, egyenrangú részvételét. A DVL országos hálózatában ma is számos olyan tagszervezet megtalálható, amelyeket ebben a kezdeti időszakban létesítettek. Ezt követően 1990 és 1995 között jelentősen megnőtt a csatlakozó tagszervezetek száma elsősorban a keletnémet tartományok és Bajorország területén. 1995 és 2010 között lassú, de egyenletes mértékben fejlődött a szervezet. 2012 óta újból érezhető mértékben megnövekedett a csatlakozó tagok mennyisége, mindenekelőtt a Baden-Württemberg Tartományban újonnan létesült tagszervezeteknek köszönhetően (2. ábra/Fig. 2)⁹.

Németország területe 295 regionális körzetre van felosztva.¹⁰ Ezek 52%-án, azaz több mint 150 regionális körzetben működik az országos hálózat (DVL) keretében tájgondozást végző tagszervezet. A Német Tájgondozási Szövetség ezért a jövőben feladatának tekinti, hogy további új tagszervezeteket hozzon létre és az ország teljes területére kiterjessze hálózatát.

Az újabb tagszervezetek létesülésének támogatására a DVL központi irodája 2013-ban kiadott egy 72 oldalas gyakorlati útmutatót a Tájgondozási Szövetségek alapításához. A kiadvány a létesítés és a működtetés alapvető kérdéseit tisztázza. Foglalkozik az alapítással kapcsolatos jogi tudnivalókkal, a lehetséges szervezeti formákkal (pl. egyesület, nonprofit kft), munka-

6 Karlein, M. (2015): Tájgondozási Szövetségek Németországban – ember és természet szolgálatában. pp. 145-168 In: Tájgondnokokkal a tájak fejlesztéséért. Konferencia kiadvány. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Budapest. 2015. 12.10. p. 169 (Budapest, 2015. 12.10-én elhangzott előadás anyaga)

7 Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): Landschaftsverbände erfolgreich organisieren – ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach. 72. p.

8 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

9 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

10 https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Landkreise_in_Deutschland

ügyi és adózási kérdésekkel, a bevételi lehetőségekkel és a várható kiadásokkal, a jogi-felelősségi kötelezettségekkel, az adatvédelmi előírásokkal. Iránymutatást ad a megfelelő kommunikációs stratégia kidolgozásához. Praktikus tanácsokkal és ellenőrző listákkal segíti az újonnan alakuló szövetségeket a nyilvános megjelenéshez és a projektek tervezéséhez és lebonyolításához.¹¹

4. A TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉGEK (HELYI TAGSZERVEZETEK) HÁLÓZATA

A Német Tájgondozási Szövetség jelenleg 155 tagszervezettel, országos kiterjedésű működési területtel végzi a tájgondozási, tájfenntartási feladatokat Németországban. Minden egyes Tájgondozási Szövetség jogilag önálló, bejegyzett egyesületi formában működik.¹²

A tájgondozási szövetségek Németország összes szövetségi tartományában képviseltetik magukat, noha az egyes szervezetek elnevezései nem mindenhol egységesek. A Tájgondozási Szövetség országos szervezetébe a Schleswig-Holstein Tartomány Helyi Akciócsoportjai, a Baden-Württembergi Tájfenntartási Szövetségek (LEV), Észak-Rajna-Vesztfália Biológiai Állomásai, valamint néhány regionális, vagy országos hatáskörű alapítvány is bele tartozik. Ez a sokféleség jól kifejezi, hogy a Tájgondozási Szövetségek „világa” mennyire széles körű és sokrétű. A sokféleségből adódóan az országos hálózaton belül az egyes helyi szervezetek által végzett tájgondozási tevékenységek eltéréseket mutatnak.¹³

Az ország északi, északnyugati tartományaiban, illetve regionális körzeteiben még kevésbé épült ki a tájgondozási hálózat. Ez a nagyobb fokú urbanizációnak, az erősen iparosodott területeknek, vagy a nagyobb fokú erdőszülségnek köszönhető. Ezekben a térségekben ellenérdekeltségek miatt kisebb a tájgondozási szövetségek támogatottsága, illetve a megalapításuk iránti igény.¹⁴

A Tájgondozási Szövetségek tagszervezetei átlagosan 50 taggal rendelkeznek. Működési területük általában regionális körzetekre terjed ki. Többnyire 10–18 település területén dolgozik egy-egy tájgondozási szövetség. Emellett létezik néhány tisztán városi, illetve néhány több régió területére kiterjedő tagszervezet is (pl. naturparkok esetén, illetve természeti adottságokból kiinduló területlehatárolás esetén).¹⁵

5. A NÉMET TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉG KÖZPONTI SZERVE (DVL) ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATAI

A tagszervezetek országos hálózatának központi érdekképviselői szervét, a Német Tájgondozási Szövetséget (DVL) 1993-ban hozták létre. E központi szerv számos magasabb szintű (tartományi, országos és Európai Unió szintű) feladatot is felvállal. A tagszövetségek irányításával kapcsolatosan felmerülő kérdésekben szaktanácsadással és továbbképzésekkel támogatja tagszervezeteit. Emellett biztosítja a helyi szövetségek (tagszervezetek) közötti tartományi és országos szintű szakmai eszmecserét, tapasztalatcserét is. A DVL ezen felül képviseli a tagszövetségeket, érdekképviselői szerepet vállal különösen a támogatási politika területén. A DVL összekötő szerepet is betölt a szaktárcák és a helyi tájgondozási szövetségek között. Az országos központ munkáját egyebek mellett a Német Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Minisztérium anyagilag is támogatja.

A DVL néhány tartományban tartományi irodákat, illetve koordinációs pontokat is üzemeltet célzottan annak érdekében, hogy a tájgondozási szövetségek az országos, illetve a tartományi keretfeltételeknek meg tudjanak felelni, pl. segítséget nyújtanak a természetvédelmi projektek koncepciójának kidolgozásában és a biomassza-hasznosítás témakörében.¹⁶

11 Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): *Landschaftsverbände erfolgreich organisieren – ein praxisleitfadens*. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach. 72. p.

12 Karlein, M. (2015): *Tájgondozási Szövetségek Németországban – ember és természet szolgálatában*. pp. 145-168 In: *Tájgondnokokkal a tájak fejlesztéséért*. Konferencia kiadvány. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Budapest. 2015. 12.10. p. 169 (Budapest, 2015. 12.10-én elhangzott előadás anyaga)

13 Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial*. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

14 Kaerlein, Marie (DVL nemzetközi kapcsolatok koordinátora) szóbeli közlés (2015)

15 Kaerlein, Marie (DVL nemzetközi kapcsolatok koordinátora) szóbeli közlés (2015)

Az ansbachi székhelyű központ minden év májusában megrendezi egy háromnapos szakmai vándorkonferenciát a tagszervezetei számára. A konferencián aktuális kérdésekkel foglalkozó szakmai előadások mellett az egyes helyi szervezetek tapasztalatainak, sikereinek ismertetésére és helyszíni bejárásokra kerül sor. Az esemény alkalmával osztják ki a 11 éve alapított Német Tájgondozási Díjat (Deutscher Landschaftspflegepreis) mintaprojektek és kiemelkedő teljesítményű tagok számára.¹⁷

Az országos szervezet nemzetközi kapcsolatokat is ápol a bevezetőben már említett nemzetközi szervezetekkel.¹⁸ Tagja a 2004-ben a dél-afrikai Stellenbosch-ban megalapított Landcare International nemzetközi tájgondozási szervezetnek is.¹⁹

A Német Tájgondozási Szövetség tevékenységi köre nem csupán Németország területére korlátozódik. Tapasztalataival támogatja közép-európai tájgondozási szövetségek létesítését is. A Német Környezetvédelmi és Természetvédelmi Minisztérium (UBA) létrehozott egy támogatási programot a közép-európai országok számára, környezetvédelmi és természetvédelmi témákban (Beratungshilfeprogramm BHP). Ennek a programnak köszönhetően jött létre egy

Német-Román Tájgondozási Projekt a DVL közreműködésével. A projekt elsődleges célja a Kárpátok tájainak a megőrzése.²⁰ 2015. májusában fogtak hozzá német támogatással a Hargita megyei Tájgondozási Szövetség kialakításához. Ennek keretében a Német Tájgondozási Szövetség egy egyhetes képzést szervezett Romániában a tájgondozási tapasztalataik átadására.²¹ Német támogatással arra is lehetőség nyílt, hogy a helyi gazdák önjáró motoros fűkaszák működését is kipróbálják a Pogány-Havasok hegyi rétjein²² (1. kép/Pic. 1). A DVL segíti a magyar Tájgondnok rendszer beindítását is. A Tájgondnoki Program során 2015. decemberében részt vettek a BCE Tájépítészeti és Településtervezési Kara által megrendezett „Tájgondnokokkal a tájak fejlesztéséért” című konferencián is egy vendégelőadással.²³

6. A TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉGEK SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA ÉS IRÁNYÍTÁSA

A tájgondozási szövetségek sikere Németországban jelentős részben annak köszönhető, hogy a tagszervezetek irányítását jól felszerelt irodákban, szakmailag hozzáértő, főfoglalkoztatású ügyvezetők végzik. Az

- 16** Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial.* NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.
17 [http://www.lpv.de/\(2015.11.10.\)](http://www.lpv.de/(2015.11.10.))
18 <http://www.landcarecentral.org/global.htm>
19 <http://www.silc.com.au/> (2016.02.09.)
20 <http://szekelyhon.ro/galeriak/view/3471/kaszalas-modern-eszkozokkal>
21 Kaerlein, Marie (DVL nemzetközi kapcsolatok koordinátora) szóbeli közlés (2015)
22 <http://poganyhavas.hu/menu.php?menu=projektek> (2016.02.09.)
23 Illyés, Zs. (2016): Tájgondozás, mint a tájvédelem helyi eszköze. In: 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT (40) pp 14-23.

1 2 3

1. kép/pict.:

A Német Tájgondozási Szövetség segítséget nyújt Erdélyben is a tájgondozási rendszer kiépítéséhez – gyimesi kaszálókalák / The German Landcare Association has been

helping with building a landscape management system in Transylvania – community scything in Gyimes (FORRÁS/SOURCE: [HTTP://ERDELY.MA/UJKEPEK/2010/08/NAGY/1077032.JPG](http://erdeley.ma/ujkepek/2010/08/nagy/1077032.jpg) 2016.02.19.)

2. kép/pict.:

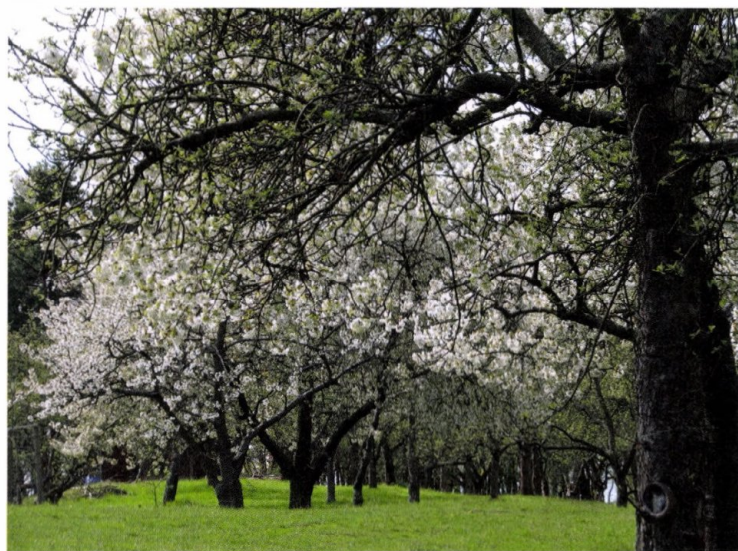
Ötszáz juhász is közreműködik a Tájgondozási Szövetségekben Németországban / Five hundred shepherds are involved with Landcare Associations in Germany

(FORRÁS/SOURCE: [WWW.STREUOBSTWIESEN-NIEDERSACHSEN.DE](http://www.streuobstwiesen-niedersachsen.de))

3. kép/pict.:

Felhagyott gyümölcsös Alsó-Szászországban / Abandoned orchard in Lower Saxony

(FORRÁS/SOURCE: [HTTP://WWW.STREUOBSTWIESEN-NIEDERSACHSEN.DE/](http://www.streuobstwiesen-niedersachsen.de) 2016.02.19.)

ügyvezetők bérezése a közalkalmazotti bértábla alapján történik.²⁴

A tájgondozási szövetségek csaknem fele (46%) önálló irodával rendelkezik. A szövetségek 42%-ának székhelye az önkormányzati hivatalokban (az esetek többségében a járási központi hivatalokban) van, így a térbeli közelségnek köszönhetően a szövetségek vezetősége nagyon szorosan együtt tud működni a természetvédelmi és a mezőgazdasági hatóságokkal. A szövetségek 8%-a egyéb civil szervezetekkel, illetve 2%-uk naturparkokkal alakított ki és tart fent közös irodát.²⁵

Az ügyvezetőnek megalapozott mezőgazdasági vagy természetvédelmi, természet- és környezettudományi szakirányú diplomával kell rendelkeznie. A tájgondozási szövetségek munkájának megfelelő irányításához elengedhetetlenek a természetvédelmi, a mezőgazdasági, a turisztikai, az erdőgazdálkodási, a halászati, a vízgazdálkodási, valamint a vadászati szakismeretek. A német tapasztalatok azt bizonyítják, hogy emellett előnyös, ha gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkezik az ügyvezető tájfenntartási és kivitelezési munkák terén, valamint a támogatások előteremtéséhez is van érzéke.²⁶

A tájgondozási szövetségek munkáját túlnyomó részt tájépítész-tájrendező,

biológus vagy mezőgazdász diplomával rendelkező szakemberek irányítják. A szövetségek vezetői csaknem kivétel nélkül (92%-ban) főfoglalkoztatású alkalmazottként látják el feladataikat, 65%-uk esetében teljes munkaidőben. A tájgondozási szövetségeket irányító irodák vezetői a szakmai lebonyolítói feladatok mellett végzik a szövetségek ügyvezetését, marketing-kommunikációs feladatait, a kapcsolatépítést, az anyagi támogatások előteremtését, valamint az önkéntes munkák szervezését. A szakhatósági előírásokból adódó időigényes ügyviteli feladatok végrehajtására számos tájgondozási szövetség adminisztrációs munkatársat is foglalkoztat. Egy-egy szövetség élén átlagosan 1,5-2,5 főfoglalkoztatású munkaerő dolgozik.²⁷

Nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy milyen szakirányú végzettség a legalkalmasabb a tájgondozási szövetségek irányítására. A személyes motiváció, a helyismeret és a társadalmi elfogadottság, a közismertség, a jó kommunikációs és problémamegoldó képesség, a határozott és meggyőző fellépés, a hitelesség sokszor legalább annyira fontos tényezők a Tájgondozási Szövetség sikere tekintetében.²⁸ A helyismerettel és kötődéssel rendelkező „kulcsemberek” kiemelkedő szerepét magyar pél-

24 Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): *Landschaftsverbände erfolgreich organisieren – ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach. 72. p.*

25 Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.*

26 Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): *Landschaftsverbände erfolgreich organisieren – ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach. 72. p.*

27 Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.*

dák is alátámasztják pl. a Mesés Hetés és a Cserhát Mintaprogram kapcsán.²⁹

7. A TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉGEK ÉPÍTŐELEMEI

Önkormányzatok

A Tájgondozási Szövetségekben 2013-ban kb. 2000 települési önkormányzatot, 25 körzeti jogú várost és 115 regionális körzetet tartanak nyilván tagként. A legnagyobb arányban a bajorországi települések csatlakoztak a Szövetségekhez. A tartomány területén 1500 település vesz részt a tájgondozásban. A csatlakozó települések száma a zöldítésnek köszönhetően fokozatosan nő Baden-Württemberg tartomány területén is. Jelentős különbségek mutatkoznak az együttműködési szándékban a Német Szövetségi Köztársaság északi, északnyugati és déli, délkeleti tartományai között. Az önkormányzatok érdekeltek az együttműködésben, hiszen a tájgondozási szövetségek a tevékenységük által tehermentesítik az elsőfokú természetvédelmi hatóságokat és az önkormányzatokat az egyeztetések és a fenntartási feladatok terhe alól.³⁰

Gazdák, mezőgazdasági üzemek

A tájgondozási szövetségek működése nagy mértékben a helyi gazdákkal kialakított partneri viszonyon alapul. Németország szerte jelenleg mintegy 10 000 gazdálkodó, közöttük mintegy 500 juhász működik együtt a tájgondozási szövetségekkel (2. kép/Pic. 2).³¹ (Meg kell jegyezni, hogy egyes források,³² valamint a DVL honlapján található információk anyagok³³ 20 000 együttműködő gazdálkodót említene!) A tájgondozási feladatok elvégzésébe bekapcsolódó gazdálkodók száma várhatóan a jövőben is fokozatosan nő. A mezőgazdaság szereplői általában érdekeltek a tájgondozási szövetségekhez történő csatlakozásban, mivel a jelentős bevételeik származhatnak tájgondozási megbízások elvállalásából (lásd még 9. fejezetben).³⁴

Természetvédelmi civil szervezetek és hatóságok

A természetvédelmet többnyire tekintélyes német természetvédelmi szervezetek (mint a BUND és a NABU) helyi és körzeti csoportjai képviselik a tájgondozási szövetségekben. Rajtuk kívül vadásztársaságok, gyümölcs- és zöldségtermesztő egyesületek (3. kép/Pic. 3), halászati szövetkezetek, méhészeti szövetségek is éppen úgy tagjai a tájgondozási szövetségeknek, mint ahogy az Alpok Szövetség és a természetbarát egyesületek. Németország területén 1200-ra becsülhető azon természetvédelmet „képviselő” egyesületek, civil csoportok száma, amelyek aktívan együttműködnek a tájgondozási szövetségekkel.³⁵

Magánszemélyek, tiszteletbeli tagok, szaktanácsadók

Összesen 8000 magánszemély csatlakozott a tájgondozási szövetségekhez „egyéni tagként”. Túlnyomó részt telektulajdonosok és önkéntes, tiszteletbeli segítők tartoznak közéjük. Számos tájgondozási szövetség munkáját szaktanácsadók is figyelemmel kísérik, és ők egyeztetik az aktuálisan megvalósítandó intézkedési terveket az érintett szakhatóságok (elsősorban természetvédelmi, mezőgazdasági és erdészeti, valamint vízügyi hatóságok) képviselőivel.³⁶

8. A TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉGEK MŰKÖDÉSÉNEK FINANSZÍROZÁSA

A tájgondozási szövetségek kiadásai többnyire az alábbi három részből tevődnek össze Németországban: irodai kiadásokból (irodabérlés, működési költségek), személyi kiadásokból, valamint konkrét tevékenységek és projektek megvalósításának költségeiből.

A tájgondozási szövetségek működésének és feladatainak a finanszírozása legnagyobbbrészt a tagi befizetésekből (15%), célzott anyagi támogatásokból, adományokból (8%), valamint EU támogatási

28 Kaerlein, Marie (DVL nemzetközi kapcsolatok koordinátora) szóbeli közlés (2015)

29. Máté, K. (2016): Gondoskodó helyi értékvédelem települési jó példái. In: 4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT (40) pp 44-53.

30 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

31 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

32 Blümlein, B. (szerk) (2008): Natur als Motor ländlicher Entwicklung. Helt 14. der DVL-Schriftenreihe „Landschaft als Lebensraum”. DVL, Ansbach. 55 p.

33 http://www.lpv.de/fileadmin/migrated/content_uploads/Kurzinfo_LPV_01.pdf (2015.11.10.)

34 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

35 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

36 Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

programokból, agrárkörnyezetvédelmi programokból és pályázatokból (50%) tevődik össze. További bevételi lehetőséget jelentenek a természetvédelmi projektek, önkormányzati és magánmegbízások bevételei. A tagi befizetések nagy része önkormányzatoktól származik.³⁷ A településektől, városoktól és regionális körzetektől befolyó összegek ezért a Szövetségek finanszírozásának igen jelentős részét képezik és a településekkel kiépített jó kapcsolat meghatározó eleme a tájgondozási szövetségek sikeres működésének.

A települések anyagi hozzájárulásának mértékét általában az érintett lakosság száma, a település alapterülete, vagy a területén elvégzendő tájfenntartási feladatok mértéke alapján határozzák meg.³⁸

A tájgondozási szövetségek pénzügyi szempontból relatív stabil, megbízhatóan működő szervezeteknek tekinthetők, annak ellenére is, hogy az elmúlt években a pályázati és a támogatási összegek érezhetően csökkentek. A pályázatok megszűnéséből eredő finanszírozási bizonytalanságok, illetve a tervezhetőség hiánya hátráltatják például a mezőgazdasági üzemek együttműködési készségét, sőt veszélyeztetik azon vállalkozások létét, amelyek kifejezetten tájgondozási feladatok megvalósítására specializálódtak. A tájgondozási szövetségek által szervezett tájgondozási munkák finanszírozására kifizetett pénzügyi összegek 75%-át helyi vállalkozók, illetve gazdálkodók kapják, ezért a szövetségek biztos anyagi hátterének fennmaradásában indirekt módon a gazdálkodók is erősen érdekeltek. A tartós működéshez a Német Tájgondozási Szövetségek töreksenek arra, hogy pénzügyi szempontból „több lábón álljanak”, azaz több forrásból is legyenek megbízható bevételeik.

Nonprofit jellegükből adódóan a tájgondozási szövetségeknek komolyabb tartalékképzésre általában nincs lehetőségük, pedig válságos évek alatt a tartalékaik biztosíthatnák a szervezet

fennmaradását, működőképességét. A kiegyensúlyozott pénzügyi háttér megteremtéséhez jó gyakorlat, hogy egyes szövetségi tartományok intézményesített, rendszeres, „állami” támogatással segítik a tájgondozási szövetségeket.³⁹

2013-ban 117 Tájgondozási Szövetségénél összesen 40 Millió Euró éves pénzforgalmat regisztráltak. Ez átlagosan mintegy 376 000 Eurót jelent egy-egy tájgondozási szövetségre vetítve.⁴⁰

9. A TÁJGONDOZÁSI SZÖVETSÉGEK ÁLTAL VÉGZETT TEVÉKENYSÉGEK

A tájgondozási szövetségek gyakorlatilag minden olyan tevékenység lebonyolítására alkalmasak, amelynek a megvalósításához egy elismert, moderáló szerepet betöltő, professzionálisan működő helyi intézményre van szükség.⁴¹ Alkalmasak arra, hogy illetékességi területükön, régiójukban a tájfenntartás, tájgondozás valamennyi felmerülő feladatát koordinálják és ellássák.

A tájak megőrzését és helyreállítását szolgáló tájgondozási, illetve -fejlesztési feladatok nagyon sokrétűek és jelentős eltéréseket mutatnak a regionális célok, valamint a helyi természeti adottságok függvényében. Ezért az egyes szövetségek által végzett tevékenységek is különböznek egymástól. Feladatkörüket az determinálja, hogy milyenek az adott tájak természeti és társadalmi adottságai, azok tájhasználati módjai és hagyományai, valamint gyakran az anyagi keretfeltételek is befolyásolják az elvégzett feladatokat.

Fő feladatukat a klasszikus tájgondozási, tájfenntartási tevékenységek teszik ki, pl. faj- és biotópvédelem (4. kép/Pic. 4), mezővédő erdősávok gondozása, legeltetés (5. kép/Pic. 5), tájelemek és egyedi tájértékek kezelése (6. kép/Pic. 6), nedves és száraz rétek kaszálata (11. kép/Pic. 11), kisvízfolyások fenntartása, felhagyott gyümölcsösök ápolása (8. kép/Pic. 8), valamint fásítások és

³⁷ Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung* 45(10/11) p. 299-305.

³⁸ Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): *Landschaftsverbände erfolgreich organisieren - ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach.* 72. p.

³⁹ Metzner, J. (2013): *Landschaftspflegeverbände - Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung* 45(10/11) p. 299-305.

⁴⁰ Karlein, M. (2015): *Tájgondozási Szövetségek Németországban - ember és természet szolgálatában.* pp. 145-168 *In: Tájgondozók a tájak fejlesztéséért. Konferencia kiadvány. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Budapest.* 2015. 12.10. p. 169 (Budapest, 2015. 12.10-én elhangzott előadás anyaga)

⁴¹ Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): *Landschaftsverbände erfolgreich organisieren - ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach.* 72. p.

4 5 7 8
6 9

4. kép/pict.:

Fajgazdag rétek kaszálása / Management of diverse grasslands (FORRÁS: DVL, MARIE KAERLEIN, 2016)

5. kép/pict.:

Felhagyott gyümölcsös legeltetése / Grazing

in an abandoned orchard

(FORRÁS/SOURCE: <http://www.streuoebstwiesen-niedersachsen.de/image/image-gallery?uuiid=2b224fb6-175b-4cae-a407-8dd31b292cdb&groupid=10133&>

T=1337677953489 2016.02.19.)

6. kép/pict.:

Ildős kosárfonó fűzfák ápolását is felvállalják a tájgondozási szövetségek / Landcare associations are taking care of old basket willow trees as well

(FORRÁS/SOURCE: <http://www.lpv-merseburg-querefurt.de/about-us/>

2016.02.19.)

7. kép/pict.:

A tájgondozási szövetségek által gondozott rétek számos növény- és

állatfaj fennmaradását segítik elő / Meadows managed by Landcare Associations ensure the survival of numerous plant and animal species (FORRÁS/SOURCE: <http://www.lpv-merseburg->

növénytelepítések kivitelezése (9. kép/Pic. 9), invazív növények irtása. Utak, vasutak, nagyobb területigényű épületek létesítésekor a pótló és az ellensúlyozó intézkedések megvalósításában, továbbá a védett területek természetvédelmi kezelésében is jelentős szerepet vállalnak. A LIFE-projektek, a Natura 2000 tervek, valamint a Vízügyi Keretirányelv megvalósításához is segítséget nyújtanak. A feladatok megvalósítása a szakhatóságokkal, a telektulajdonosokkal, valamint a gazdálkodókkal egyeztetett szakági tervek alapján történik.⁴² Az ökokontóval kapcsolatos intézkedésekre is kiterjed tevékenységi körük.⁴³ Közreműködnek a települések és a regionális körzet területén folyamatban lévő tervezések (pl. tájrendezési tervek) lebonyolításában, részt vesznek a tervezés-

tetési folyamatban. Felvállalják és biztosítják a tervek utóellenőrzését, monitorozását is. Elősegítik a térségben folyó szelíd turizmust, falusi turizmust. Térképeket, információs kiadványokat, honlapot készítenek, kerékpáros és gyalogos útvonalakat, tanösvényeket alakítanak ki a helyi látnivalók bemutatására. Farmlátogatások, vezetett túrák, tanfolyamok, táborok szervezésével a környezettudatosságot és környezeti nevelést szolgálják. A Szövetségek feladatai közé tartozhat az is, hogy szaktanácsadással és marketing tevékenységgel segítsék a helyi mezőgazdaság szereplőit (pl. a tradicionális helyi termékek felkarolásával, helyi piacok és élelmiszerláncok létesítésével) és bekapcsolják a gazdálkodókat a térség gazdasági vérkeringésébe. Szaktanácsot adnak a tájgondozás során

⁴² Kaerlein, M., Metzner, J., Uffeln, M. J., Weller, F. (2013): Landschaftsverbände erfolgreich organisieren – ein praxisleitfaden. Deutscher Verband für Landschaftspflege (DVL), Ansbach. 72. p.
⁴³ Pádárné, T. É. (2014): Az ökokontó szerepe a német tájvédelemben és tájgondozásban. In: 4D Tájépítészeti és kertművészeti folyóirat (34) pp 42-59.

QUERFURT.DE/ATTACHMENTS/IMAGE/IMG_0946.JPG?TEMPLATE=GENERIC,
2016.02.19.)

8. kép/pict.:
A tájgondozási szövetségek által végzett feladatok közé tartozik a

felhagyott idős gyümölcsösök gondozása /
Management of abandoned old orchards is one of the tasks of Landcare Associations
(FORRÁS/SOURCE:
[HTTP://WWW.STREUOBSTWIESEN-](http://WWW.STREUOBSTWIESEN-)

NIEDERSACHSEN.DE/
2016.02.19.)
9. kép/pict.:
Tájhonos gyümölcsfajták telepítése a Mittelfranki Tájgondozási Szövetség szervezésében /
Planting of local fruit

landraces organized by Mittelfrank Landcare Association
(FORRÁS/SOURCE:
[HTTP://WWW.LPV-MITTELFRANKEN.DE/INDEX.PHP/STREUOBST-PFLANZUNG-UND-PFLEGE.HTML](http://WWW.LPV-MITTELFRANKEN.DE/INDEX.PHP/STREUOBST-PFLANZUNG-UND-PFLEGE.HTML)
2016.02.19.)

keletkező anyagok biomaszahasznosítási céllal történő felhasználásához is.⁴⁴

A legtöbb Tájgondozási Szövetség „csak” a felsorolt tájgondozási feladatok lebonyolítását végzi. Nem rendelkeznek a fenntartási és a kivitelezési munkákhoz szükséges mezőgazdasági gépparkkal, telephellyel, vagy a legeltetéshez állatokkal. A helyi gazdákat vagy vállalkozókat bízzák meg a szükséges tájgondozási feladatok ellátására.

Létezik azonban 16 olyan tájgondozási szövetség (tagszervezet) Németország területén, amely saját birtokot, telephelyet üzemet és a fenntartási munkákat saját maga hajtja végre. Azokon a területeken van kiemelt jelentősége ennek a konstrukciónak, ahol nem jár sikerrel a helyi gazdák, gazdaságok érdekeltté tétele a tájgondozásban

és sikertelen a bevonásuk az együttműködésbe. Elsősorban Szászország területén terjedt el ez a tájgondozási mód, ahol öt tájgondozási szervezet rendelkezik saját gépparkkal, állatállománnyal, gazdasággal⁴⁵ (10. kép/Pic. 10).

ÖSSZEGZÉS

A német tapasztalatok elemzéséből kitűnik, hogy a tájgondozási rendszer kiépítéséhez kulcsfontosságú a megfelelő szakképzettséggel és elhivatottsággal rendelkező, „karizmatikus” személyi állomány, valamint a stabil működést biztosító finanszírozás megteremtése. A német gyakorlatban a „tájgondnokok” kiválasztásánál a legfőbb szempont az elhivatottság, a megfelelő szemlélet

⁴⁴ Karlein, M. (2015): Tájgondozási Szövetségek Németországban – ember és természet szolgálatában. pp. 145-168 In: Tájgondnokokkal a tájak fejlesztéséért. Konferencia kiadvány. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Budapest. 2015. 12.10. p. 169 (Budapest, 2015. 12.10-én elhangzott előadás anyaga)

⁴⁵ Metzner, J. (2013): Landschaftspflegeverbände – Markierzeichen des kooperativen Naturschutzes in Deutschland. Strukturen, Arbeitsweise und Potenzial. NuL Naturschutz und Landschaftsplanung 45(10/11) p. 299-305.

10. kép/pict.:

A Tájgondozási Szövetségek egy része saját gépparkkal és állatállománnyal rendelkezik a tájgondozás feladatok ellátásához / *Some Landcare Associations*

have their own machinery and livestock for landscape management purposes (A FOTÓ ILLUSZTRÁCIÓ/ PICTURE FOR ILLUSTRATION, FORRÁS/SOURCE: KAERLEIN, M., 2015)

11. kép/pict.:

Fajgazdag rétek kaszálása / *Management of diverse grasslands* (FORRÁS/SOURCE: DVL, MARIE KAERLEIN, 2016)

(„érzékenység a tájra”), a szükséges helyismeret, a kapcsolati tőke, valamint kommunikációs képesség megléte. A tevékenység szerteágazó jellege és összetettsége miatt alapvető követelmény Németországban, hogy a tájgondozás irányítását felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező személyek végezzék.

A sikeres német modell rámutat arra, hogy egy országos szintű tájgondozási hálózat működtetéséhez elengedhetetlen egy olyan kapcsolati rendszer kiépítése is, amelynek a segítségével megvalósítható a tájgondozást irányítók (Magyarországon: tájgondnokok) rendszeres tapasztalatcseréje, információátadása, szakmai támogatása és érdekvépviselete. Annak érdekében, hogy a tájgondozásban résztvevők folyamatosan tájékozottak legyenek a tájgondozást érintő keretfeltételek változásaiban (pl. események, jogszabály-változások, pályázati lehetőségek, futó projektek), a tájgondnokok időnkénti szakmai továbbképzése is szükség van. Fontos, hogy naprakészen ismerjék az egyes tájegy-

ségek környezeti állapotának változásait és a környezeti monitoring rendszerek adatait. Rendszeresen képet kell kapjanak a tudományos kutatások eredményeiről és a technológiai újításokról is (eszközök, fenntartó gépek).

Köszönet illeti a Német Tájgondozási Szövetség (DVL) munkatársait szakmai támogatásukért. Különös köszönet illeti vendégelőadónkat Marie Kaerleint (a DVL nemzetközi kapcsolatok koordinátorát), aki 2015. december 10-én megtartott előadásával és jelenlétével megtisztelte a „Tájgondnokok a tájak fejlesztéséért” c. konferenciát és elősegítette jelen tanulmány elkészítését. ©

A SUCCESSFUL LANDSCAPE MANAGEMENT MODEL IN GERMANY

International landscape management organizations with decades of experience may provide useful examples for the planned Hungarian landscape management system. Organizations that can function as models for the Hungarian system in their approach, objectives, responsibilities and structure have been operating in several countries of the world.

German Landcare Association (DVL), which operate nationwide, can be regarded as a clear success. Landcare Associations have been working as an institution in the field of community-based landscape management since 1985, with proven methods and a professional approach. The goal of this paper is to showcase this German model. It will introduce the organizational model of the Landcare Association, professional requirements for running the associations, their functions in landscape and nature conservation and their financial system.

The analysis of the experience in Germany shows that having professionally trained, devoted, „charismatic” personnel and stable financing system is key to establishing a landscape management network. In German practice, the most important requirements for future „landscape managers” are devotion, proper approach („sensitivity towards landscapes”), local knowledge and connections, as well as good communication skills. Due to the multi-faceted and complex nature of the job, having relevant qualifications is a basic requirement for landscape managers in Germany.

Three decades of German practice show that a grassroots system of landscape management, involving local communities and based on voluntary co-operation is an efficient - and almost the only viable - form of landscape and nature protection and land-use management.

I would like to show my gratitude to the members of the German Landcare Association(DVL), and especially to Marie Kaerlein, for their professional support and help in writing this paper. ☺